

episcopus interrogatus, si liceret in vasis ligneis sacramenta conficere, respondit: Quondam sacerdotis aurei lignis calicibus utebantur; nunc e contra ligni sacerdotis aurei utuntur calicibus.

VITA S. BONIFACII,

Auctore WILLIBALDO, ipsius discipulo.

PROLOGUS AUCTORIS.

Domini sanctis et vere in Christo charissimis Lullo et Megingozo^a coepiscopis, Willibaldus licet indignus in Domino presbyter.

Percepto piæ paternitatis vestræ affectu pariter et voto, non propriæ laudis litterali scientia confidens, sed debitum obedientiæ obsequium vestræ impendens sanctitati, libenter parui, arduumque quod suggestistis opus, exiguis viribus iuchoavi, ad perfectionis terminum finetenus deducens. Sed obsecro ut si quidpiam aliter quam vestra voluntas expetierit provenierit, infirmitatis meæ imbecillitatem operisque impositi sublimitatem æquo animo sustineatis, quoniam maximum mecum reverentiæ est indicium, cum vestræ sublimitatis imperio obedientiæ operam non denego. Quod si dignum aliquid et nostris temporibus profuturum confecerim, divino utique mueri ac præcepti vestri desiderio conferendum est, quoniam pia quandoque desiderantis voluntas et manum imitatur emunctoris, et impressionis suæ violentia vel minimam quandam desideratæ scientiæ dulcedinem parat, famelicumque impertiendo reficit. Decrevit enim sanctitas vestra insipientem sapientibus, et minus idoneum prudentibus cœquare ac præferre; et quod sine nostro videlicet conatu, prudenti sermone revelare potuistis, hoc mihi velut ignaro imponere. Sed deprecor ut quem præcepti vestri torcular deprimit, precatus assidue orationis infundat, et mentem ignaviæ caligine obtusam voluntas spontaneæ dilectionis vestræ e somno resuscitet, ut ad ea ad quæ cogentibus vobis iuvitata est, tenacior vivaci sermonum narratione reddatur.

2. Compulsiis enim me, ut ad normam eorum quorum aut vitæ castimoniam, aut morum sanctimoniam, sancti procul dubio Patres eleganti verborum ambage chartis inserendo tradiderunt, petentibus religiosis ac catholicis viris, quibus vel in Tusciæ partibus, vel in Galliæ terminis, vel in Germaniæ aditibus, aut etiam in Britanniæ linitibus, sancti Bonifacii martyris fama miraculorumque coruscatio perstrepat, sicut, discipulis ejus secum diu commorantibus, vel vobis ipsis referentibus, comperi; proxiimum, mediumque ac finem Vitæ ejus quanta valeam indagatione litteris inseram. Et quemadmodum primæ prævaricationis resolutio chirographo et veræ lucis radio illucescente Egesippus, qui sub Anacleto Romam venisse fertur, quinque ecclesia-

sticorum actuum libros ob utilitatem legentium edidisse perhibetur; Eusebius Cæsariensis, nominatissimus historiographorum Scriptor, cum Pamphile martyre et adjutore suo, suorumque sibi antecedentium temporum historias mira eloquii disertitudine texentes, infinita scriptis volumina ediderunt; necnon et Gregorius, qui erat vir beatæ memoriæ litterarum studiis eruditissimus, glorioso apostolicæ sedis culmine sedens, beatorum scribens confessorum vitam, dialecticum miro ostendens moderamine morem, quatuor logica expressit ratiocinatione libros, qui hucusque ecclesiarum inserti bibliothecis elucubratis posteris scientiæ afferunt dignitatem: ita beati viri vitam præcelsasque ejus virtutes et cultum pietatis atque abstinentiæ robur præsentibus ac post secuturis sæculis jubetis demonstrare. Sed quamvis ad demonstrandam tantarum rerum rationem exiguum me parvumque fieri auctorem agnoscam; tamen exigente benevolentiae vestræ voluntate, hoc quod demandastis, vobis jubentibus non propriæ præsumptionis insolentia fretus, sed assertionem catholicorum confisus aggrediar opus: neque ex parvitalis meæ stylo propriæ laudis præconium requirens, sed ex tantæ rei relatione profuturum legentibus præbens exemplum, dum his quisque instruitur formulis, et ad meliora profectus sui perfectione perducitur.

INCIPIT VITA.

CAPUT I. — *Qualiter in infantia Dei servitium inchoavit.*

3. Illustrem igitur ac vere beatam sancti Bonifacii summi pontificis vitam moresque ejus, sanctorum magnopere imitatione sacros, licet opacitate præpediti scientiæ, exili tamen opusculi hujus stamine innectere, ac simplici historiæ tegmine, quemadmodum religiosi viri referentibus comperimus, qui quotidiana ejus colloquia et religionis conversationes sedulo præsentati, ea quæ audierunt vel viderunt in exemplum posteris tradiderunt; congregata verborum varietate, texendo nitimur enodare, et ab exordio usque ad finem quanta possumus indagatione, divini contemplationis ejus sanctimoniam revelare. Cum enim primævo puerilis ætatis decore multa, ut solet, maternæ sollicitudinis cura ablactatus atque enutritus esset; magna nimirum delectatione, cætorum postposito amore filiorum, affectatus est a patre. Sed qui jam labentia cuncta animo subjecerat, et æterna magis quam præsentia cogitare dispo-

^a De sancto Lullo Moguntiacensi antistite Bonifacii successore agemus ad ann. 786; de Megingozo vero seu Mengoso Wirziburgensi episcopo plura diximus

in Vita sancti Burchardi ejusdem sedis episcopi, supra, ad ann. 751.

suerat, cum esset annorum circiter quatuor seu quinque, Dei servitio se subjugare studuit, multoque mentis conamine de monasteriali jugiter vita insudare, et ad eam mentis quotidie nisibus anhelare. Cum vero aliqui, sicut illis regionibus moris est, presbyteri sive clerici, populares vel laicos prædicandi causa adissent, et ad villam domumque præfati patrisfamilias venissent; mox quantum possibilitatis ejus pusillanimitas in infantia sua prævaluit, cœpit cum eis de cœlestibus loquendo tractare, et quid sibi suæque infirmitati in futurum proficeret, interrogare.

4. Cumque ita diu de cœlestibus diuturna mentis meditatione cogitaret, ac totum se in futurum extenderet, et ad superna erigeret; patri etiam demum hæc quæ animo gerebat revelavit, et ut suæ consuleret voluntati rogavit. Quo comperto obstupefactus pater, magna eum increpationis instantia, partim minis ne se desereret prohibuit, partim etiam blandimentis ad sæcularis curam instigabat negotii, ut temporaneo eum transitoria hæreditatis subjungeret lucro, et sese quandoque defuncto suæ terrenæ facultatis custodem, imo etiam hæredem relinqueret. Verbis quidem quamplurimis fraudulenta humanæ calliditatis usus versuta, tenerum a cœpti perfectione propositi animum declinare tentavit, magisque hanc suæ tolerabiliorem esse infantia activam, quam vitam monasterialis militia contemplativam, multiplici sermonum adulatione promittit, ut vel sic a proposito hujus conamine eum cohiberet, et ad mundani luxu molliem incitaret. Sed vir jam Deo in pueritia plenus, quanto est a patre plus prohibitus, tanto mentis arrepta fortitudine cœlestem sibi acquirere thesaurum, et sacris se conjungere litterarum studiis anxius anhelabat. Fitque mirum in modum, sicuti semper divina agere solet misericordia, ut suo imbecillioris ætatis militi Deus et cœptæ rei solatium, et anxie voluntatis augmentum, obsistentisque repentiam patris mutationem mentis providens condonaret: ita ut uno eodemque temporis successu, et festina patrem ægritudo subitaneo jam imminente mortis articulo subreperit, et pia quantocius pueri magno tempore intervallo præpedita voluntas succrevit, Dominoque Deo adjuvante succrescendo impleta est ac perfecta.

5. Postquam enim miro dispensationis Dei judicio carnalem ingens sauci viri patrem arripuerat languor, deposita mox pristina mentis pertinacia puerum, propinquorum facta conventionem, ad monasterium quod priscorum nuncupatur vocabulo Adestancastre * spontaneus a Domino quidem correptus direxit, et adeli viro Wolfardo, qui et abbas existit illius monasterii, per fideles suæ legationis

* Alis *Adestancastre* et ad *Escam castrum*, quod *Edwardus Maihew* in Martyrologio Anglo Benedictino non male interpretatur Exoniam, vulgo *Excester*, primariam Devonix civi atem ad *Iscam flumen*, quæ *Adeseancastrum* dicta sit, quasi *Castrum ad Iscam*, tametsi monasterium apud Exoniam tum fuisse nullum prodit monumentum. *Reda*, in lib. III, cap. 22,

A nuntios redditum commendavit. Quem puerilibus adhuc in annis constitutus, sapienter suis secum astantibus amicis allocutus est, et quod multo videlicet tempore monasteriali se regulæ subjicere desiderasset, rationabili prolata petitione, sicut a parentibus pridem edoctus erat, indicavit. Cui protinus Pater monasterii invito fratrum consilio, et eorum accepta (sicut regularis vitæ poposcit ordo) benedictione consensum præbuit et effectum. Sicque vir Dei, carnali orbatus patre, adoptivum nostræ redemptionis secutus est patrem; terrenisque sæculi renuntians lucris, mercimonium deinceps æternæ hæreditatis acquirere satagebat, ut juxta veridicam Veritatis vocem patrem relinquendo ac matrem, aut agros, aut alia quæ hujus mundi, centuplum acciperet, et vitam æternam possideret (*Math. xix*).

CAPUT II. — *Qualiter adolescentiæ incentiva primitus frangeret, et omnibus bonis inhæreret.*

6. Expleto igitur, licet summatim, primordiali expositionis nostræ ordine, qui quali se in initio studiosæ conversationis sanctimonix subdidit, breviter protulimus, ut fabricæ a nobis fundamento confecto, structuræ paulatim sublimitas ad summa altius erigeretur. Postquam igitur infantia septem evolvuntur anni, puerilis adveniente decore ætatis, etiam mira in eo scientiæ prævaluit fortitudo. Magna siquidem mentis et ineffabili gravitate, cœlesti inspirante gratia, sicut subsequencia hujus operis documenta declarant, ditatus est, et multarum castimonia virtutum, juxta ostensum sanctorum exemplar, præcedentium et venerabilium institutis Patrum subditus, declaratus ac decoratus. Adeo enim divino exarsit ingenio, ac lectionis apprime se subdidit exercitio, ut singulis quibusque additis temporibus momenti atque horis annorumque curriculis augerentur etiam in eo superna adjumenta, divinaque donorum incrementa protectoris: et quanto pastoralis pædagogio magisterii est proventus, tanto ad profectum æternæ beatitudinis (sicut fideles familiaritatis illius veri pro certo testati sunt) eum quotidiana ejus studia jugi laudis litterali meditatione die noctuque incitavere, contra infestas diabolicæ suggestionis persecutiones, quæ tenerum sæpe apud mortales juventutis florem ceu nebulosam quædam cæcitatæ caligine obtegere solent, mirabiliter protexere: ita ut etiam propter indesinentem diuturnæ sollicitudinis ejus curam et sempiternam sacrarum legum examinationem, illecebrosa in eo adolescentiæ incentiva et carnalium desideriorum impetus primitus impingentes, Domino Deo auxiliante, maxima ex parte sedavere, magisque æo magis ad communem provehant populorum doctrinam; quam, non multo transacto temporis inter-

meminit *Ytancestir*, urbis orientalium Saxonum, quam in ripa *Pante amnis* locat, ubi et *S. Ceddus* episcopus sedem figere solitus erat. *Itancester*, Essexiæ oppidum, hodie *S. Petri ad Aggerem* appellatur, vulgo *S. Peters*. At locus hic de monasterio occidentalium Saxonum interpretandus est, ut supra probavimus.

vallo, secundum pontificale ecclesiasticæ definitionis decretum inchoavit, dilatavit ac perfecit. Quoniam caduca hujus mundi contemnens ornamenta, monasterialis vitæ normam in infantia sua rite sub moderata Patris præfati gubernatione annos quamplurimos custodivit, donec pueritiæ fatescente [*Al.*, *facessante*] lascivia et pubertatis inchoante adolescentia ardentior illum ingenioli sui voluntas accendit, ut ad finitima quoque monasteria, magisteriali lectionis provocatus penuria, cum consensu atque consilio conservorum fidelium Patrisque monasterii perveniret.

7. Cumque voto simul et intentione Omnipotentis sibi adesse incessanter magna precum instantia suffragium postularet, tandem divina cœlitus inspirante gratia, ad monasterium quod usque hodie Nutselle [*Al.*, *Nuiscelle*] dicitur, pervenit, et beatæ memoriæ Winberhti [*Al.*, *Wiberti*] abbatis, qui venerabiliter prædictum sub regulari disciplina regebat monasterium, spiritali litterarum^a diligentia provocatus elegit magisterium, fratrumque secum in Domino viventium contubernia; ac sic servorum Dei junctas consortio, devotum Domino Deo servitium et laboriosam vigiliarum instantiam lectionisque divinæ operam ingenti meditationis studio exhibuit: ita ut maxima demum Scripturarum eruditione, tam grammaticæ artis eloquentia et metrorum medullatæ facundiæ modulatione, quam etiam historiæ simplici expositione, et spiritalis tripertita intelligentiæ interpretatione imbutus, dictandique peritia laudabiliter fulsit, ut etiam aliis demum paternarum exstiterit pædagogus traditionum, et auctor magisterii, qui et discipulus antea subjectorum esse non recusavit.

8. Quoniam sacræ mos est conversationis ut præferre se cæteris pertimescat qui subjici aliis renuerit, quia et rectæ obedientiæ operam subjectis impendere non valet, quam superna prælatis dispensatione juste non exhibebit. Hanc enim ita omnibus in commune viventibus et maxime suo sub regulari videlicet disciplina abbati monachica subditus obedientia præbebat, ut labore manuum quotidiano et disciplinalli officiorum administratione incessanter secundum præfinitam beati Patris Benedicti rectæ constitutionis formam insisteret, omnibusque exemplum bene vivendi, in verbo et conversatione, in fide et castitate se præbens, ut omnes de fructu ejus perciperent, et ipse omnium mercedis æternæ perciperet portionem. Sed et humilitatis quoque ejus et charitatis excellentiam solus qui ocellorum est cognitor Deus, intimæ inspectionis suæ consideratione novit, qua omnes sibi commilitones solerti cura subjunxerat, ut ab eis timori pariter haberetur et amori: et quem divina lectione haberent socium, mutuo apostolicæ admonitionis honore prævenirent ut patrem. Tantaque in eo affabilitatis erga fratres et cœlestis doctrinæ succrevit magnitudo, ut, rumore sanctæ exhortationis ejus crebrescente, fama multis per monasteria tam

A virorum quam etiam virginum Christi apertissime claruit. Quorum quidem quamplurimi, virili sexus robore confortati et lectionis instantia incitati, ad eum confluxere, et saluberrimæ scientiæ fontem potantes, numerosa Scripturarum volumina legendo recensuere. Quibus ergo sexus infirmioris imbecillitas inerat, et assidua pergendi abnegabatur facultas, tantæ sibi sapientiæ virum divini instante Spiritu amoris præsentari fecerunt, paginarumque transcurrentes seriem, cœlesti instanter scrutinio inhaerere, et sacramentorum arcana mysteriorumque abdita jugiter meditabantur. Quem ita superna sublevavit gratia, ut juxta egregii prædicatoris exemplar et gentium doctoris vocem, formam habens sanorum verborum, in fide et dilectione Jesu Christi sollicitè curans seipsum probabilem exhiberet Deo operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis (*1 Tim. 11*).

B CAPUT III. — *Quod doctrinæ verbum omnibus præberet, et quod hanc non suo ante tempus arbitrio arripuerat.*

9. Ad generalem ergo quotidianæ contemplationis ejus formam et diurnam parcimonie continentiam sermo a nobis aliquantisper directus derivator, ut per singulos quosque ascensus sublimia hujus sancti viri opera propensius compendiosa verborum raritate sequamur, studiumque vitæ per omnia venerabilis Bonifacii subtilius indagando prosequamur: ut et æqua libraminis moderatione exemplar nobis æternitatis, et potens fiat apostolicæ eruditionis norma, quæ per sanctorum exempla arduam cœlestis intelligentiæ semitam feliciter scandens, ac prævium populis decatum præbens, portam Domini Dei nostri, quam justii intrabunt, ipse ingressus aperuit, et ab infantie sua usque ad decrepitam ætatis senectutem prætorum non mediocriter Patrum sapientiam imitatus est, dum prophetarum jugiter et apostolorum verbo stylo sanctitatis conscripta, et gloriosam martyrum passionem nimirum apicibus litterarum insertam, sed et evangelicam Domini Dei nostri traditionem quotidie commendabat memoriæ: et secundum Apostolum (*1 Cor. x*), sive manducasset, sive bibisset, sive aliud aliquid egisset, laudis semper præconium et devotæ fastigium jubilationis tam mente quam et ore persolvebat Deo, juxta illud Psalmographi: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo (Psal. xxxiii)*. In tantum enim Scripturarum exarsit desiderio, ut omni se intentione earum imitationi et auditioni sæpius conjungeret, et quæ ob doctrinam populorum conscripta sunt, ipse quippe mira eloquii disertitudine et solertissima parabolarum assertionem efficaciter prædicando retexuit. Cui tale discretionis temperamentum inerat, ut et vigori correptionis mansuetudo, et vigor prædicationis mansuetudini non deerat. Sed quem zelus accenderat vigoris, mansuetudo mitigabat amoris. Divitiis ergo ac potentibus liberisque ac servis æqualem sanctæ

^a Gregorius papa II, in epistola quæ est inter Bonifacianas ordine 118, affirmat Bonifacium ab infantia sacras litteras didicisse.

exhortationis exhibuit disciplinam, ut nec divites adulando demulceret, nec servos, nec liberos districtione prægravaret: sed juxta Apostolum, omnibus omnia factus est, ut omnes lucrifaceret (I Cor. ix). Qui et doctrinæ cœlestis documentum non suo ante tempus arripuit arbitrio, nec obstinationis suæ rapina usurpatum acquisivit, sed sanctæ humilitatis profectu, triginta aut amplius annorum habens ætatem, magisteriali et familiari sublevatus electione, juxta canonicæ constitutionis regulam suscepit, et ad sacerdotalis officii gradum^a diversis donorum ditatus muneribus accessit, ita ut elemosynis quidem misericordizque operibus, quantum sub regulari monasteriali que prævaluit districtione, opere penitus ac voluntate deserviret. Sed et nocturna vigiliarum spatia omnibus horis præveniens, orationis se sollicitus laboriosa operatione exercuit: cujus nec patientiam ira subripuit, nec longanimitatem furor commovit, nec libido continentiam expugnavit, nec abstinentiam gastrimargia violavit; sed ita omni se jejunii frugalitate subjugavit, ut vinum et siceram bibens, utriusque Testamenti imitaretur Patres, et cum egregio gentium diceret doctore: *Castigo corpus meum et servituti subijcio, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar* (I Cor. ix).

CAPUT IV. — De eo quod ab omnibus primatibus directus sit ad Cent, et quod ad Friesiam pervenit.

10. Collecta ergo sparsim superius sublimitate sancti hujus viri virtutum, silentio quæ subsequenter minime prætermittenda æstimamus, quæ et fidelium didicimus relatione virorum, et manifesta equidem scripturæ patefactione exserere curamus, quanta suarum perseverantia virium et cœptis bonis inhæreret, et ad alia quæque festine properando animum incitaret. Cumque diutius mentem supra enumeratis virtutibus edomaret, et de die in diem ad altiora bonorum documenta sub prædicto se presbyteratus gradu proveheret; jam regnante^b In West-Saxonum rege, subitaneam quædam incubuerat nova quadam seditione exorta necessitas: et statim synodale a primatibus Ecclesiarum cum consilio prædicti regis servorum Dei factum est concilium. Moxque omnibus in unum convenientibus, saluberrima de hac recenti dissensione consilii quæstio inter sacerdotales ecclesiastici ordinis gradus sapienter exoritur, et prudentiori inito consultu fideles in Domino legatos ad archiepiscopum Cantuariz civitatis nomine Berchtwaldum^c destinandos deputarunt, ne eorum præsumptioni aut temeritati ascriberetur si quid sine tanti pontificis agerent consilio.

^a Bonifacius presbyter ordinatus quotidie semel duntaxat sacris operabatur, testante Walafrido Strabo in lib. de Reb. eccles., cap. 22; nam alii nonnunquam ter id acutabant, eodem auctore.

^b In seu Inzæ occidentalium Saxonum regis piissimi elogium retulimus supra ad annum 750.

^c Berchtwaldus Cantuariensis episcopus ex abbate Benedictino, sedit ab anno 695 ad 751, ex Bedæ lib. v, cap. 9 et 24, de eo ad ann. 731.

^d Id est Glastoniense; sic enim in tomo I Monastici Anglicani, pag. 13, legitur: *Hemgiftus abbas*

Cumque omnis senatus et universus clericorum ordo tam providenti peracta collatione consentirent, confestim rex cunctos Christi famulos allocutus est, et cui hujus præfatæ legationis nuntium imponerent, sciscitatus est. Tunc repente summus in Christo archimandrita qui prædicto præerat monasterio, nomine Winberch, et Wintra qui monasterio quod dicitur *Disselburg* præsidebat; et Beerwald, qui divina cœnobium gubernatione, quod antiquorum nuncupatur vocabulo *Glestingaburg*^d, regebat; necnon et alii multi hujus sancti propositi Patres, sanctum hunc virum accitum adduxerunt ad regem; cui et nuntium rex et legationis notitiam imposuit, et adhibitis secum sociis direxit cum pace. Qui etiam nuntio sibi imposito juxta mandatum seniorum, prospero itinere pervenit ad Cent, et archiepiscopo summi pontificatus infula prædico sapienter cuncta, quemadmodum edoctus erat a rege, per ordinem revelavit: et sic spontaneo accepto responso, post non multos dies reversus est ad patriam, præfateque regi prædictis servis Dei secum assistentibus, a venerabili archiepiscopo spontaneum scienter detulit responsum, et magnum universis contulit gaudium, ac sic deinceps mira dispensationis Dei benevolentia nomen ejus diffamatum est, et celebre apud omnes tam sæculares dignitates quam etiam ecclesiastici officii ordines habebatur, ita ut amodo jam proficiens in futurum, synodali sæpiissime eorum intererat instituto.

11. Sed quia mens Deo dicata favoribus non tollitur humanis, nec laudibus sublevatur, cœperat ad alia multa sollicitudinis cura attentius properare, et parentum affiniumque suorum consortia devitare, et peregrina magis quam paternæ hæreditatis terrarum loca desiderare. Sed cum sic longo temporis intervallo secum solertissime deliberaret, ut patriam parentesque desereret, tandem accepto beatæ memoriæ prædicti Patris consultu, cuncta animi sui secreta intra conscientiam antea abscondita patenter aperuit, et magna precum instantia ad consensum suæ voluntatis sancti viri animum provocavit. Qui etiam magna primitus admiratione obstupefactus, poscenti saue supplicantique desideratum ad tempus contradixit iter, ut cœpti propositi sedaret industriam. Sed ad extremum invalescente omnipotentis Dei providentia, convaluit etiam sermo potentis, et tanta abbatis fratrumque suorum secum sub regulari disciplina viventium devotione adoptatum inchoaverat iter, Dominoque Deo dispensante compleverat, ut ei etiam humani sumptus

(Glastoniensis) *fato perfunctus, in vetusta ecclesia pausam corporis suscepit: cui successit Berwaldus anno gratiæ septingentesimo quinto. Rex Ina dedit ei viginti hidas, etc.* In charta donationis ab Ina factæ dicitur Kentwinus rex Glastingie *matrem sanctorum* vocari solitus fuisse; et eam ab omni sæculari et ecclesiastico obsequio immunem statuisse, ac concessisse privilegium fratribus eligendi abbatem *secundum regulam S. Benedicti*. Lege Wicthberti presbyteri epistolam 53 inter Bonifacianas *ad fratres monasterii Glestingaburg*.

solatia libenter impenderent, et magna cordis commotione lacrymarum diutius infusiones, orationum supplicationes pro eo ad Dominum funderent. Hic etiam dum spirituali confortatus armatura, et sæculari sublimatus sumptura, utriusque vitæ stipendiis minime careret; adhibitis secum duobus aut tribus fratribus, quorum corporali spiritualique indigebat sustentaculo, profectus est, ac sic immensis peragratis terræ partibus, prospero ovans fratrum comitatu, pervenit ad locum ubi erat forum rerum venalium^a, et usque hodie antiquo Anglorum Saxonumque vocabulo appellatur *Lundenwic*: ac non multo transacto postliminio, nautarum naviter novus quidem epibata, consentiente nauclero aggressus est navem, nauoque impenso, prospero ventorum flatu pervenit ad *Dorstat*^b; ibique aliquandiu commoratus, debitum Domino Deo exsolvit die noctuque præconium. Sed quoniam gravi ingruente paganorum impetu hostilis exorta dissensio inter Karolum^c principem gloriosumque ducem Francorum, et Ratbodum regem Tresorum, populos ex utraque parte perturbabat, maximaque pars Ecclesiarum Christi quæ Francorum prius in Frieslandia subjectæ erant imperio, Ratbodi incumbente persecutione ac servorum Dei facta expulsionem, vastata erat ac destructa, idolorum quoque cultura exstructis delubrorum fanis lugubriter renovata: tunc vir Dei, perspecta perversitatis nequitia, pervenit ad *Trech*, ibique aliquantis expectatis diebus, advenientem regem Ratbodum allocutus est, ut multissillarum circumvallatis ac conspectis terrarum partibus, utrum sibi in futurum prædicationis uspiam pateaceret locus, perquireret: proponensque animo, ut si qua in parte hujus populi Evangelium pateaceret aditus quo claresceret, verbi quidem Dei semina ministraret. Quod etiam multis transactis annorum curriculis gloriosa martyrii testificatio comprobavit.

12. Sed quia sanctorum singulare munus est sanctitatis, dum ad tempus suum sine spiritualis virore germinis laborem minime pollutentem perspicunt, ad alia prorsus loca secunda laboris cum fructu migrant: quoniam incassum inhabitatur locus, si et fructus deest sanctitatis. Sanctus enim vir dum sterilem aliquandiu Fresorum terram inhabitaret, et æstatis autumnique aliquantulum tempus præteriret; jam arida cœlestis rore fecunditatis reliquerat arva, et natale suis secum supradictis con-

^a Beda, in lib. II Hist., cap. 3, Londoniam vocat multorum emporium populorum terra marique venientium, quæ urbs hoc loco significatur. Idem auctor Londoniam dicit metropolim orientalium Saxonum, qui *Thamesi fluvio*, inquit, *dirimuntur a Cantia*, et ipsi *orientali mari contigui*.

^b Dorstatum seu Dorestatum oppidum, vulgo *Wic-Duerstede* in Frieslandia, non semel a Nortmandis inessum, situm est ad fluvium *Lacem*, *Lecke*, paulo supra Trajectum inferius, hic a Willibaldo *Trech* seu *Trecht*, modo *Utrecht* appellatum.

^c Hinc refutantur hi qui primam Bonifacii in Frisiam professionem anno 704 consignant, tum quia Berwaldus supra memoratus nondum eo anno

viatoribus solum migravit; ac monasterii sui secreta petens, etiam ibidem, secundi siquidem anni hiemem tripudiantium fratrum amore susceptus, hiemando transegerat^d, ut doctoris apostolicam gentium vocem imitaretur dicentis: *Ibi enim constitui hiemare* (Tit. III).

CAPUT V. — *Qualiter, defuncto abbate suo, cum fratribus aliquantum tempus commoratus est, et postea ad Romam cum commendatitiis episcopi sui litteris pervenit.*

13. Transcursis jam ex parte sancti viri virtutibus, subsequencia ejus, quemadmodum rem rumigerulis referentibus gestam comperimus, patenter proferimus, ut apertior in perpetuum vitæ morumque ejus ad normam sanctæ conversationis illius tendentibus pateat callis. Cumque ingens peregrinationis exegisset discrimen, gurgitumque maris evasisset dipendium, et fratrum suorum iterum reversus ac societati dedisset, eorumque contubernio dies deinde plurimos injunxisset; gravi demum mentis arreptus est mœrore et recenti oppressus animi tristitia, dum senilia jam magistri membra infirmari conspiceret, extremumque astante monachorum congregatione obitus sui diem, languoris convalescente immensitate, vibrando palpitandoque imminere, et tandem deposito corporis ergastulo, sub tristi mœrentium aspectu fratrum, ultimum efflare spiritum videret^e. Quia in sanctorum frequenter cordibus compassionis specialiter condolens refulget pietas, qua ad tempus sedulo solent contristari: sed apostolico inhærentes præcepto in Domino jugiter consolantur. Jam blande adorsus est fratres, et spiritualibus eos colloquiis memor paternæ traditionis hortatur, ut regularis jugiter constitutionis formam et ecclesiasticæ definitionis normam in omnibus conservarent, et ut Patris cujuslibet spiritualis ac subjungerent imperio, instruxit. Tunc omnes unanimiter consonis instabant vocibus, et sanctum hunc virum, qui illo dicebatur in tempore Winfrid, cuosci precabantur, ut pastorale super eos abbatis susciperet magisterium. Sed refutatis mox patriæ facultatibus et primatu regiminis abjecto, ad prædestinata jam promptus ac paratus, solerti se cura excasavit, omnemque hæredum [Al., prohæredum] substantiam abnegando renuit.

14. Cum vero hibernale jam tempus præteriret, et calor æstatis candesceret, pristinaque labentis anni renovaretur intentio, omni sollicitudine iter omissum iterando renovare studuit. Tunc litteris

erat abbas Glastoniensis; tum quia Carolus Martellus vix dum infantiam excesserat, qui anno duntaxat 716 cum Radbodo bellum gerere cœvit.

^d Reliquit, et infra transegit. Jam similes loquendi modos observavimus in Vita S. Willibrordi apud Alcinum, qui præterita plusquam perfecta pro absolutis non semel usurpavit.

^e Ad hanc Winberchi abbatis Nuiscellensis seu Nutscollensis mortem non spectat epistola 17 S. Bonifacii de obitu Wigberti abbatis, haud dubium Fritistariensis, qui Bonifacio absente (ut quidem in epistola exprimitur) decesserat: eum alter de quo hic sermo eo præesente spiritum emisit.

etiam commendatitiis a beatæ memoriæ Daniele ^a A ordinem itineris sui atque adventus occasionem speculatore plebis Dei acceptis, ad limina apostolorum Roman venire tentavit. Quem tamen resistentium aliquandiu fratrum orbata Patris impedit necessitas, charitasque ejulantium ac compassio utrobique dolentium ad tempus obsistebat; ita ut magno quidem mentis angore premeretur, et in quam se verteret partem ignoraret. Metuebat enim ne grex magistro commissus, jam sine vigilantis pastoris custodia, eo decedente, luporum morsibus pateret, et ut peregre proficiscendi autumnale sibi deficeret tempus formidabat. Cumque Omnipotens solita non immemor pietatis suæ clementia, servum suum tanta animi pressura perturbatum ex anxio vellet dolore eripere, et jucundum gregi providere magistrum; jam præfati antistitis erga fratres intestina facta est ^B meditatio, et bonæ indolis virum nomine Stephanum huic præsidere fecit Ecclesiæ, et sanctum hunc virum per longas peregrinationis vias ire volentem ad loca incolumem destinata direxit. Qui protinus quidem valedicens fratribus profectus est, locumque per longa terrarum spatia, qui jam prædictus dicitur *Lundenwic*, voti compos adiit, et velocis celeriter marginem scandens, cœpit ignotas maris tentare vias; tripudiantibusque nautis, immensa Coro flante carbasa consurgebant, et pleno vento prosperoque cursu ostia fluminis citius quod dicitur *Cuent* ^b, omni jam expertes periculo naufragii aspiciunt, et ad aridam sospites terram perveniunt. Sed et castra metati sunt in *Cuentawic*, donec ^C superveniens se collegarum multitudo congregasset; omnibusque collectis, per singulos quosque dies imminente hiemis frigore profecti sunt, multasque sanctorum ecclesias orando ad erunt, ut tutius opitulante Altithrono Alpina montium juga transcenderent, Longobardorumque erga illos humanitatem mitius sentirent, militumque malignosam superbiz ferocitatem facilius evaderent. Cumque sanctorum suffragante patrocinio et Domino Deo dispensante, omnis quippe cohors contubernaliū comitatu hujus sancti viri inherens, limina B. Petri apostoli prospere aggressus est, immensas statim Christo pro sospitate eorum grates persolvunt, atque ecclesiam S. Petri principia apostolorum magno cum gaudio ingressi, abolitionem peccaminum ^D postulantes, diversa quidem munera eorum quamplurimi detulerunt. Transactis autem diebus non multis sanctus iste vir venerabilem sedis apostolicæ papam beatæ memoriæ Gregorium a primo secundum, et novissimo priorem affatus (qui et vulgarica Romanorum lingua dicitur Junior) omnem sibi per

^a Hic est Daniel occidentalium Saxonum episcopus, qui teste Beda in lib. v, cap. 19, una cum Althelmo successit Pecthelmo episcopo, anno 705, eratque superstes anno 754, quo Beda historiam suam absolvit.

^b Quantiam scilicet fluvium in Morinis Galliæ populis ad Britannicum fretum, vulgo *la Canche* appellatum, a quo *Quentawic* portus denominatus, modo *Stapulæ*, *Estaples*, dicitur.

^c Binas ergo litteras a Daniele acceperat Bonifa-

manifestavit; et quali anxius desiderio diutius deudasset aperuit. Sanctus itaque papa repente hilari vultu, arridentibusque oculis intuitus in eum, inquisivit an litteras ab episcopo suo commendatitias detulisset. At ille etiam exempto pallio chartam ex more involutam ^e litterasque protulit, deditque mirabili sanctæ recordationis viro; qui statim acceptis litteris annuit ei ut abiret. Apostolicus vero papa perlectis litteris et recensita commendatitiæ conscriptionis charta, sedulum deinceps cum eo habebat quotidianæ disputationis colloquium, donec proficiscendi redeundique æstivum instaret tempus.

CAPUT VI.—*De ejus reditu ex Roma, mandato papæ; et quid in Thuringia, Francia et Friesia prædicando effecerit: et de gestis cum Willibrordo episcopo.*

15. Cum vero Nisan mensis, qui est Aprilis, præteriret, et Jair, qui est Maius, jam portæ patescerent; tunc etiam postulata atque accepta benedictione et litteris ^d a beatissimo papa, ad inspiciendos immanissimos Germaniæ populos directus est, ut an inculta cordium arva evangelico arata vomere, prædicationis semen recipere voluissent [*Al.*, vellent] consideraret. Ac sic extemplo collecta numerosa reliquiarum multitudine, reciproco suorum reditu conservorum Italiæ fines adiit, optimumque Longobardorum regem Liodobrandum [*Al.*, Liutprandum] pacificis salutatum muneribus compellavit, et honorifice ab eo susceptus, lassata ex itinere membra repausabat, ac sic remuneratus, ardua ac plana agrorum peragrans spatia, prærupta Alpium juga transcendit, incognitosque Bajoariorum et confines Germaniæ terminos aggrediens, in Thuringiam juxta mandatum apostolicæ sedis considerando progressus est, ad instar videlicet prudentissimæ apis, quæ suctim camporum circumvolat arva, et numerosam redolentium herbarum copiam pennigeris molliter perstrepsens ælis circumvolat, carpentique rostro pertentat melliflua, ubi nectaris latet dulcedo, et suis eam omni penitus mortiferi succi amaritudine contempta, alveariis invehit, et secundum quamdam apostolicæ ratiocinationis eloquii similitudinem, omnia probat, et quod bonum est tenet.

16. Sanctus itaque vir Dei in Thuringia juxta insitum sibi mandatum apostolici pontificis, senatores, denique plebis totius populi principes verbis spiritualibus affatus est, eosque ad veram agnitionis viam et intelligentiæ lucem provocavit, quam olim ante maxima siquidem ex parte pravus seducti doctoribus perdididerunt. Sed et sacerdotes et presbyteros, quorum alii religioso Dei omnipotentis cultu incaluerunt, alii

cuis: unas quidem *involutas*, id est sigillatas, ad Gregorium papam; alias encyclicas et apertas ad omnes Christianos: quarum illæ exciderunt, hæc inter Bonifacianas ordine 33 reperiuntur. Scripsit et ipse Bonifacius epistolam tres ad Danielem, cujus eisdem epistolam refert Serarius in notis ad epistolam 5.

^d Exstant hæc litteræ datæ *Idibus Maii*, anno tertio imperii Leonis Augusti, indict. 2, quæ notæ chronologicæ anno 719 respondent.

quidem fornicaria contaminati pollutione, castimoniam continentiam, quam sacris servientes altaribus servare debuerunt, amiserant, sermonibus evangelicis, quantum potuit, a malitiæ pravitæ ad canonicæ constitutionis rectitudinem correxit admonuitque atque instruxit. Et Franciam deinde fratribus secum comitantibus ingressus est, statimque audita Rathodi a Fresorum regis morte, alveum quidem fluminis magno gavisus gaudio navigio ascendit, optans quod etiam Frieslandam recepisset verbum Dei, et ad incultas cœlesti prædicatione terras pervenit. Jamque atrocis cessante regis Rathodi persecutione, doctrinæ cœlestis semina ministravit, et verbi Dei fame expulsa famelicam paganicæ superstitionis multitudinem æternæ prædicationis refecit pabulo. Cumque desiderantis repente mentem spontaneus operis sequeretur effectus, et votiva prædestinatæ doctrinæ lux Domino Deo dispensante claresceret, Carolique ducis gloriosi super Fresones roboratum esset imperium; jam buccina cœlestis verbi increpuit, et prædicatorum adveniente superni roris fertilitate vox intonuit Dei: etiam per Willibrordum virum venerabilem ac cooperatores ejus propagatus est sermo. Sed quia messem quidem multam, operarios autem paucos inesse cernebat, sanctus hic Dei famulus cooperatus factus etiam est per tres b instantes annos Willibrordi archiepiscopi; multumque in Christo laborans, non parvum Domino populum destructis delubrorum fanis et exstructis ecclesiarum oratoriis præfatus pontifice opitulante acquisivit.

17. Cum vero summus hic tenuisset pontifex, et ætatis plurimis gravaretur annis, decrevit etiam, suggerente discipulorum cœtu, ut solatium tanti ministerii suæ decrepitæ senectuti provideret, et fidelem de parva congregatione virum eligeret, qui tanto præesse potuisset populo. Accitoque hoc famulo, salutarum cum instructione admonuit, ut episcopalis regiminis susciperet gradum, et ad regendum Dei populum sibi subveniret. Qui etiam humiliter repente respuens, minime se dignum esse episcopatus gradu referebat, et ne sibi tantæ dignitatis fastidium adolescentiæ c adhuc in annis constituto im-

a Rathodi Frisonum ducis mors contigit eodem quo Bonifacii reditus ex Urbe anno, Christi scilicet 719, ex modo notatis. De hac Rathodi morte Bonifacio presbytero gratulatur Bugga seu Eadburga abbatissa, epistola 35 inter Bonifacianas, in qua mentionem facit revelationis Bonifacii factæ de futura messe ipsius apud Germanos; et libri de Passionibus martyrum, quem Bonifacius martyr ipse futurus sibi transmitti petierat.

b Tredecim annos scribunt S. Liudgerus in Vita S. Gregorii Trajectensis abbatis, Hucbaldus in Vita S. Lebuini, Joannes de Beka in Chronico, et si qui alii. At tres annos duntaxat legendum esse persuadent tum Othlonus lib. 1 Vita S. Bonifacii, cap. 11, tum pontificatus Gregorii papæ secundi, a quo S. Bonifacium anno 723, hoc est post quatuor annos quam in Germaniam ab eodem directus fuerat, ordinatum fuisse, ex sequentibus manifestum est.

c Hinc apparet falli eos qui Bonifacium anno Christi 670 natum existimant, alias anno 723, quo evangelicæ prædicationi cum S. Willibrordo operam dare

poneret deprecatus est; et quoniam quinquagesimi anni d, juxta canonicæ rectitudinis normam, necdum plene reciperet ætatem, testatus est ut omni se penitus excusationis tergiversatione ab hujus gradus celsitudine declinaret. Prædictus itaque tam sancti præconii pontifex, placidis hominis verbis increpavit, et diligenti eum cura ad hujus propositi gradum instigavit, populique subjecti maximam magnopere paupertatem prædicebat. Sed cum neque sic correptus ad suscipiendum hujus celsitudinis gradum consentiret, jamque per longas tricationum moras spiritualis inter eos exorta contentio, et consona pulchræ discretionis facta est dissensio. Hic vero grandi præventus humilitate, tanti gradum contradixit honoris; ille autem piissimi appetitu lucri irretitus, salutem concupivit animarum. Cumque sic diversa jam sermocinationum verba invicem protulissent, sanctus hic Dei servus, velut in spirituali quodam stadio positus, placide prorsus excusationis exserens sermonem, ait: « O summæ sanctitatis pontifex, o spiritualis proreta agonis, ego enim a beato sanctæ recordationis Gregorio papa Germanicis mandatum gentibus detuli: ego apostolicæ sedis legatione fungens, ad occidentales barbarorum regiones sponte tuæ me dominio gubernationis injunxi, et propriæ voluntatis arbitrio, ignorante dominorum sublimatu copulavi, quorum usque in hodiernum diem spon-

sionis voto constrictus sum, servituti atque subiectus. Quapropter sine apostolicæ sedis consultu et authenticæ jussionis mandato tam præclaræ sublimitatis ordinem suscipere non audeo. » Sed et alia quæque rationabili petitionis supplicatione verba proferebat, dicens: « Obsecro igitur ut me propriæ spon-

sionis vinculum catenis ad has ad quas primitus a sedo apostolica missus sum terras, destinando dirigas. » Cui protinus vir Dei, audita tantæ professionis causa, data ei benedictione licentiam dedit abeundi. Qui etiam statim proficiscens, pervenit ad locum cui nomen inscribitur Amanaburch, juxta Apostolum enutritus verbis fidei et bonæ doctrinæ quam assuetus est.

cœpit, in adolescentiæ annis constitutus dici non posset. Quanquam sane jam virilem ætatem attingerat, qui ante sacerdos fuerat ordinatus anno ætatis trigesimo.

d Nullæ ecclesiasticæ leges vetant episcopum ante annum ætatis quinquagesimum ordinari, bene ante trigesimum. Bonifacius spectare videtur ad illud Num. cap. viii, vers. 24: *Hæc est lex Levitarum. A viginti quinque annis et supra, ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis. Cumque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt, eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata.* Certo Gregorius Magnus, lib. II Dial., cap. 2, istuc respexit, dum per Moysen ait esse præceptum in Exodo (lege in Numeris) ut *Levitæ a viginti quinque annis et supra ministrare debeant, ab anno vero quinquagesimo custodes vasorum fiant*; idque pastoribus applicat. In Vita Silvestri papæ locus existat qui huic versui explicandum aptari potest.

CAPUT VII. — *Quomodo Saxonum et Hessorum populos converterit, et de gestis suis nuntium Romam misit; eodemque mox evocatus, cum papa collocutus est.*

18. Per singulos enim a procœmio gradus virtutis documenta et laboris in Domino constantiam hujus sancti viri perstrinximus, ut sequentia subtilius bonorum ejus exempla conglobatim ad memoriam revocemus. Cumque ingentem Domino populum in Frisonibus acquireret, multique ab eo spiritali doctrina edocti ad agnitionem veritatis, irradiantibus veræ lucis radiis, pervenerunt. Tuncquippe, Domino patrocinante, alias Germaniæ prædicandi causa partes adiit, et supradictum locum, cui gemini præerant germani, Dedit videlicet et Dierolf, Domino auxiliante obtinuit, eosque a sacrilega idolorum censura, qua sub quodam Christianitatis nomine male abusi sunt, revocavit, ac plurimam populi turbam recte patefacta intelligentiæ via, errorum deposito horrore, a malevola gentilitatis superstitione retraxit, et monasterii collecta servorum Dei congregatione cellam construxit. Similiter et juxta fines Saxonum, Hessorum populum paganis adhuc ritibus oberrantem, a dæmoniorum, evangelica prædicando mandata, captivitate liberavit, multisque millibus hominum expurgata pagana vetustate baptizatis.

19. Idoneum quippe nuntium ac fidelem suarum litterarum portitorem nomine Binnan Romam direxit, Patrique venerabili apostolicæ sedis pontifici, universa quæ circa illum Domino dante facta sunt, muta quidem littera ministrante, per ordinem revelavit, et quod magna multitudo hominum divino illustrante Spiritu regenerationis perciperet sacramentum, manifestavit. Sed et de rebus quæ ad quotidianam Ecclesiæ Dei necessitatem populique proventum pertinebant, plura ob consilium sedis apostolicæ interrogando conscripsit. Cum enim aliquantos dies præfatus hic nuntius prædicto maneret loco, et jam reditus sui tempus instaret, tunc etiam a præfato sedis apostolicæ pontifice, mutuam legationis suæ responsum accepit; et statim reversus chartam sedis apostolicæ descriptionis jam non multo transacto tempore magistro attulit.

20. Cumque sanctus vir allatas legisset litteras, captum se invitatum ad Romam intellexit, festinusque summum obedientiæ gradum implere tentavit, clientumque confestim stipatus caterva et fratrum circumseptus agmine, Francorum ac Burgundionum Italiæque jam collibus Alpium transcensis, linitum fines militumque terminos transmigravit: et Romæ urbis mœnibus conspectis, Altithrono repente condignas gratiarum laudes rependit, et ad B. Petri

* Nimirum Leonis imperatoris anno 7, et Constantini ejus filii anno 4, indict. 6, ut fidem faciunt tum professio fidei sancti Bonifacii, tum litteræ Gregorii papæ inferius ab Othlono referendæ: proindeque anno Christi 725. Hinc conspicuum est Bonifacium, non annos tredecim, sed tres duntaxat cum sancto Willibrordo collaborasse in evangelico negotio, et a Gregorio II, non III, fuisse ordinatum; id quod etiam in sequenti num. 25 constat.

A mox ecclesiam perveniens, diligenti se oratione munivit. Cumque lassata membra paulisper quiescent, jam B. Gregorio apostolicæ sedis Pontifici nuntiatum est quod hic Dei famulus adveniret. Qui etiam bene susceptus in xenodochium adductus est. Adveniente itaque opportuno collocationis eorum die, et ad basilicam beati Petri apostoli adventante glorioso sedis apostolicæ pontifice, confestim hic Dei famulus iavatus est: et cum paucis adinvicem ac pacificis se salutassent verbis, jam de Symbolo et fidei ecclesiasticæ traditione apostolicus illum pontifex inquisivit. Cui mox hic vir Dei humiliter respondit dicens: Domine Apostolice, novi me imperitum jam peregrinus vestræ familiaritatis sermone, sed queso ut otium mihi et tempus conscribendæ fidei mihi concedas, et muta tantum littera meam rationabiliter fidem adaperiat. Qui etiam protinus concessit, et ut festine hanc scripturam deferret imperavit. Cum aliquanto temporis evoluto spatio sanctus Trinitatis fidem urbana eloquentiâ scientiâ conscriptam detulisset, reddidit præfato pontifici. Expectavit quippe nihilominus dies aliquos, sic saltem reinviatus est, et Lateranum inductus, humiliter prone vultu postulata benedictione, pedibus apostolici pontificis adreptus est. Quique repente eum relevavit a terra, et chartam in qua integra et incorrupta fidei patris veritas, huic famulo Dei reddidit, eumque consedere fecit, et salutari eum admonitione doctrinæ instruxit, ut hanc sine intermissione intemeratam fidei munitionem observaret, et aliis instanter suarum pro possibilitate virium prædicaret. Multa quoque alia de religione sanctitatis et fidei veritate sciscitando profert, ita ut omnem pene diem pariter colloquendo alternatim ducerent, et ad extremum qualiter populi per devia prius facinorum oberrantes fidei documenta sua prædicatione perciperent sciscitatus est.

21. Et cum pro certo comperisset quod maximam quidem multitudinem plebis a sacrilega dæmonum cultura ad consortium sanctæ Ecclesiæ ascisceret, intimavit ei quia episcopatus sibi imponere gradum voluisset [Al., vellet], populis pastoralis prius sollicitudine privatis, et juxta sententiam Domini Dei nostri jacentibus, sicut oves non habentes pastorem, præferre. Sed quia contradicere huic tanto pontifici apostolicæ sedis prælato non auderet, concessit etiam et obedivit. Sicque summus sanctæ auctoritatis pontifex diem constituit ordinationis, id est pridie Kalendarum Decembrium *. Cumque sacrosanctus solemnitatis dies et natalitius Andree et præfatus ordinationis illuxisset, jam sacer sedis apostolicæ pontifex episcopatus sibi et nominis, ^b quod est Bonifa-

^b Jam ante ordinationem suam Winfridus nomen habebat Bonifacius, ut constat ex epistola Gregorii papæ II ab Othlono relata lib. 1, cap. 9, data Idibus Maii, anno tertio imperii Leonis, indict. secunda, hæc est anno 719, quæ tamen epistola Bonifacio religioso presbytero inscripta est. Exstat et alia Buggæ abbatis eodem anno directæ Bonifacio sive Winfrido dignissimo Dei presbytero; quæ epistola inter Bonifacianas est 35.

cius, imposuit dignitatem, eique libellum in quo sacratissima ecclesiasticæ constitutionis jura pontificalibus gesta sunt conventibus, accommodavit: et ut ex hoc inconvulsa apud se pontificalis hæc disciplina et institutionis ordo permaneret, populique subjecti his inbuantur exemplis imperavit; sed et familiaritatem sanctæ sedis apostolicæ tam sibi quam omnibus sibi subjectis ex hoc in futurum condonavit; et Caroli ducis gloriosi suis sacratissimis litteris regni munimine ac devotione sanctum hunc virum episcopatus gradu pollentem subjugavit.

CAPUT VIII. — *Quomodo Roma discerens Carolum Francorum ducem adiit, et quid in Hæssis et postea in Thuringia prædicando effecit. De tyrannide et depravata religione in eadem provincia. De nuntiis in eam Romam missis et duobus ædificatis monasteriis.*

22. Is autem dum per longos viarum anfractus ingentem populorum adisset confinia, jam quidem ad præfatum Francorum principem venit, et venerabiliter ab eo susceptus, litteras prædicti Romani pontificis sedisque apostolicæ Carolo duci detulit, ejusque dominio ac patrocinio^a subditus, ad obsessas antea Hæssorum metas cum consensu Caroli ducis rediit. Tum vero Hæssorum jam multi catholicæ fidei subditi, ac septiformis Spiritus gratia confirmati, manus impositionem acceperunt. Et alii quidem necdum animo confortati, intemeratæ fidei documenta integre recipere renuerunt; alii etiam lignis et^b fontibus clanculo, alii autem aperte sacrificabant. Alii vero aruspicia et divinationes, præstigia atque incantationes occulte, alii quidem manifeste exercebant. Alii quidem auguria et auspicia intendebant, diversosque sacrificandi ritus incoluerunt; alii etiam quibus mens sanior inerat, omni abjecta gentilitatis profanatione, nihil horum commiserunt. Quorum consultu atque consilio arborem quamdam miræ magnitudinis, quæ prisco paganorum vocabulo appellatur *Robur Jovis*, in loco qui dicitur Gicesmero^c, servis Dei secum astantibus, succidere tentavit. Cumque mentis constantia confortatus arborem succidisset, magna aderat copia paganorum, qui et inimicum deorum suorum intra se diligentissime devotabant [*Id est, diris devovebant*]. Sed ad modicum quidem arbore præcisa, confestim immensa roboris moles divino desuper flatu exagitur, et palmitum con-

fracta culmine corruit, et quasi superni nutus solatio in quatuor etiam partes dirupta est, et quatuor ingentis magnitudinis æquali longitudine trunci, absque fratrum labore astantium apparuerunt. Quo viso prius devotantes pagani, et jam versa vice benedictionem Domino, pristina abjecta maledictione, credentes reddiderunt.

23. Tunc autem summæ sanctitatis antistes, consilio inito cum fratribus, ligneum ex supradictæ arboris metallo oratorium^d construxit, illudque in honorem sancti Petri apostoli dedicavit, atque universis quæ prædiximus completis et superno suffragante nutu peractis, ad Thuringiam^e profectus est, et seniores plebis populique principes affatus est, eosque relicta ignorantia cæcitate ad acceptam dudum Christianitatis^f religionem iterando provocavit, quia fatiscente [*Leg, facessante*] suorum regum dominio, magna quædam eorum comitum multitudo sub Theobaldi et Hedenis [*Al., Bedenis*] periculoso primatu, qui lugubre super eos tyrannici ducatus et infestum vastationis potius quam devotionis obtinebant imperium, vel corporali per eos præventa morte, vel hostili siquidem educatione captivata est; in tantumque diversis constricta malis, ut cætera quæ manebat residua populi turba Saxonum se subiceret principatui. Quo cessante religiosorum ducum dominio, cessavit etiam in eis Christianitatis et religionis intentio, et falsi seducentes populum introducti sunt fratres, qui sub nomine religionis maximam hæreticæ pravitatis introduxerunt sectam: ex quibus est Torchtwine et Berchthere, Eanbercht et Hunred, fornicatores et adulteri, quos juxta Apostolum Dominus judicavit. Illi validissimum adversus hominem Dei excitaverunt conflictum; sed veris verborum oppositionibus confutati, dignam reprehensionis sortiti sunt sententiam. Cumque renovatus per populum fidei illuxisset candor, et plebs ab ingenti erroris erepta esset laqueo, jam expulsis profani hostis amicis, et infestis populi supradictis seductoribus, messem quidem multam cum paucis admodum messoribus incoluit, et magnam primitus mundi hujus penuriam ac frugalitatem sustinuit, magnisque tribulationum angustiis coarctatus, verbi Dei semina propagavit. Sed cum credentium paulatim pollesceret multitudo, prædicatorum quoque multiplicatus est et catalogus.

^a Othlonus Gregorii papæ ad Carolum ducem D litteras refert lib. 1, cap. 16. Caroli vero litteras quibus Bonifacium in suum mundeburdium et defensionem admittit, legis inter Bonifacianas epistolas ordine 32.

^b Hinc spectat Tacitus, in lib. de Germanis: *Lucos ac nemora consecrant, deorumque nominibus appellant. Auspicia sortesque ut qui maxime observant.* Et Agathias, in lib. 1 de Bello Gothico: *Arbores quasdam adorant, nec secus et fluminum aquas, etc.*

^c Est Geismaria in Hassia inferjure vicus quondam, urbs modo novitiis impurata opinionibus, quæ a Servato Lupo, Wigbertinæ V. tæ cap. 20, vocatur villa *Geismari*, et ad Schonenbergensem hodie toparchiam spectat. Sic fere Nicolaus Serarius in rerum Moguntiarum lib. III.

^d Excevit precedente tempore sacra hæc adicula

in peramplam ac perinsignem ædem, prout etiam hodie cernere est, inquit Serarius; sed quæ ab heterodoxis occupatur.

^e Antequam Thuringiam penetraret Bonifacius, alia idola prostravisse dicitur: nimirum in Eischfeldia (quæ ditio est inter Hassiam et Thuringiam) Stufonem in monte Stuffonio, ubi ædes sancto Martino sacra, etiam nunc a fidelibus voti causa frequentata; Rettonem in Hildesheimensi ditone; in Bielis Montanis Thuringiæ proximis Bielen; aliisque, de quibus Leitznerus Lutheranus in suo Carolo Magno, cap. 19, copiose agit.

^f Nempe Thuringia, a Theodorico Chlodovei Magni filio subacta, etiam Christianas leges susceperat, teste Gregorio Turonico e. i. s. c. in lib. III, cap. 4, 7 et 9.

24. Tunc etiam ecclesie repente instaurantur, et prædicationis ejus doctrina multiformiter emanavit; monasteriumque, congregata servorum Dei unitate et monachorum sanctitate, constructum est in loco qui dicitur *Ordorp**, qui propriis sibi more apostolico manibus victum vestitumque instanter laborando acquisierunt. Sicque sanctæ rumor prædicationis ejus diffamatus est, in tantumque inolevit, ut per maximam jam Europæ partem fama ejus perstreperet; et ex Britannicæ partibus servorum Dei plurima ad eum tam lectorum quam etiam scriptorum, aliarumque artium eruditorum virorum congregationis conveniret multitudo. Quorum quippe quamplurimi regulari se ejus institutioni subdiderunt, populumque ab erraticæ gentilitatis profanatione plurimis in locis evocavere: et alii quidem in provinciam Hessorum, alii etiam in Thuringiam dispersi, late per populorum pagos ac vicus verbum Dei prædicabant.

25. Cumque ingens utriusque populi multitudo fidei sacramenta multis millibus hominum baptizatis perciperet, jam defuncto beatæ memoriæ Gregorio Secundo sedis apostolicæ papa, et glorioso præfatæ sedis Gregorio Juniore apostolici culminis cathedram presidente, denuo Romam nuntii ejus venerant, sanctumque sedis apostolicæ pontificem allocuti sunt, eique prioris amicitie foedera, quæ misericorditer ab antecessore suo sancto Bonifacio ejusque familiæ collata sunt, manifestaverunt. Sed et devotam ejus in futurum humilitatis apostolicæ sedi subjectionem narraverunt; et ut familiaritati ac communioni sancti pontificis atque totius sedis apostolicæ ex hoc devote subjectus communicaret, quemadmodum edocti erant, precabantur. Statim ergo sanctus sedis apostolicæ papa pacificum profert responsum, et suam sedisque apostolicæ familiaritatem et amicitie communionem tam sancto Bonifacio quam etiam sibi subjectis condonavit; sumptoque^b archiepiscopatus pallio, cum muneribus diversisque sanctorum reliquis legatos honorifice remisit ad patriam.

26. Advenientibus ergo nuntiis, ac spontanea viri apostolici referentibus responsa, jam gratulatus apostolicæ sedis nimium confortatus devotionis suffragio, opeque divinæ misericordiæ inspiratus, duas videlicet ecclesias Domino fabricavit, unam quippe in *Fridislar**, quam in honorem sanctorum Petri et Pauli principis apostolorum consecravit; et alteram in *Hamanaburch*; hanc etiam in honorem sancti Michaelis archangeli dedicavit. Duo quoque monasteriola duabus injunxit ecclesiis, hisque non minimam servientiam Deo multitudinem subrogavit; ita ut usque

* *Ordorpense* seu *Ordorfense* monasterium ordinis sancti Benedicti in Thuringia ad Oraham seu Oram fluvium, haud longe ab Erfurt oppido, qua occasione in sancti Michaelis honorem a sancto Bonifacio dedicatum fuerit discimus ex Othloni lib. 1, cap. 23. Isti monasterio aliquandiu, jubente Bonifacio, præfuit sanctus Wigbertus abbas Fritislaris, ex Vita cap. 6.

^b De archiepiscopali dignitate Bonifacio collata legis adnotata in Othloni lib. 1, capp. 38 et 37.

* De Fritislaris monasterio superius ad Acta

hodie gloria et benedictio et gratiarum actio Domino Deo devote conferatur. Hisque omnibus rite confectis, Bajoariorum, temporibus Ilucperti^d ducis, adiit terras, prædicationisque studium apud eos diligentissime exercuit, et multas considerando circuit ecclesias; tantoque divinæ fortitudinis zelo armatus est, quod quemdam schismaticum hæreticam pravitate deceptum, nomine Eremwulfum [*Al.*, *Heremwulfum*], juxta canonum decreta damnavit atque abjecit, et populum a perversæ sectæ ejus idololatria correxit, et ad fratres suæ diocesis constituta gubernationis causa rursus migravit, juxta illud Apostoli: *Cupiditatem habens veniendi ad fratres* (Rom. xv).

CAPUT IX.—*De tertia ejus Romam itione, et quomodo in reditu ad Odilonem Bajoariorum ducem invitatus divertit, et quatuor in Bajoariis episcopatus erexit, ac in Francia sub Carolomanno et Pippino ducibus celebratæ synodis orthodoxam religionem restituit.*

27. Igitur hujus viri aliquantispor meritorum documentis excerptis, quanto se religionis regimine per cunctos ætatis suæ gradus indesinenter rexerit, brevi videlicet proferamus sermone. Quoniam quidem diutinus sanctorum usus est ut quotidie aliorum per exempla ad meliora se provehant, et decrescente dierum calculo, crescat in eis etiam intimi virtus amoris. Cumque ecclesiarum esset minima in Hæssis et Thuringia multitudo exstructa, et singulis singuli providerentur custodes, tum etiam tertio propter familiarem sancti apostolici pontificis totiusque clericatus communionem, discipulorum comitante cœtu Romam venit, ut apostolici videlicet Patris salubri frueretur colloquio, et sanctorum se jam ætate provectus orationibus commendaret. At ubi post immensam itineris vastitatem domno apostolico Gregorio Juniori Secundo^e præsentaretur, benigne susceptus est ab eo, tantaque a cunctis tam Romanis quam etiam advenis veneratione habebatur, ut multi ad salutarem ejus doctrinam confluerent. Francorum enim et Bajoariorum, necnon ex Britannia advenientium Saxonum, aliarumque provinciarum, ingens sedulo ejus admonitioni adhærebat multitudo.

28. Cumque non minimum anni spatium in his moraretur regionibus, et sanctorum peragrando atque orando circulsset reliquias; tunc quippe resalutato venerando viro ac sedis apostolicæ pontifice, cum muneribus et reliquiis sanctorum honorifice ditatus remeavit; Italiamque perveniens, Ticinæ urbis [*Pavia*] ingressus mœnia, apud honorandum Longobardorum Liobrandum regem jam senio fessis membris requiescebat; et recedens non solum invi-

sancti Wigberti abbatis, anno 747, actum est. De Hamanaburgensi, sive id situm fuerit eo in loco ubi nunc Homburgum, a Fritislaris non multum distans, sive Amelburgum Marburgo vicinum, nihil dicendum occurrit.

^d *Lego* Acta sancti Ruberti ad ann. 717.

^e Is est Gregorius Tertius, *Junior Secundus* appellatus hoc loco et cap. 10. Hæc Romana Bonifacii profectio tertia contigit anno 758, ex notandis ad Othloni lib. 1, cap. 28.

tatus Bajoariorum ab Odilone duce, sed et spontaneus visitavit incolas, mansitque apud eos diebus multis, prædicans et evangelizans verbum Dei, veræque fidei ac religionis sacramenta revocavit, et destructores ecclesiarum populique perversores abigebat. Quorum alii pridem falso se episcopatus gradu prætulere, alii etiam presbyteratus se officio deputabant; alii hæc atque alia innumerabilia fingentes, magna ex parte populum seduxerunt. Sed sanctus vir jam Deo ab infantia deditus, injuriam homini sui non ferens, supradictum ducem cunctumque vulgus ab injusta hæreticæ falsitatis secta et fornicaria sacerdotum deceptione coercuit, et provinciam Bajoariorum, Odilone duce consentiente, in quatuor divisit parochias, quatuorque his partibus præsidere fecit episcopos, quos ordinatione scilicet facta in episcopatus gradum sublevarit: quorum primus, nomine Johannes, ecclesiæ in oppido quod dicitur Saltzburg episcopatus cathedram suscepit; secundus Erembercht, qui Frisingensis Ecclesiæ superspeculatoris^a tenuit principatum; tertius Golbaldus^b, qui Ecclesiæ civitatis Reginæ pastorale excubitoris subit magisterium; quartus Vivillo, qui super Pataviensem [de Passau] Ecclesiam sacre indagacionis obtinuit dignitatem. Cumque omnia confirmato Christianitatis ordine rite agerentur, et canonum essent jura in Bajoariis recuperata, jam ad proprias remeando rediit Ecclesias, populique sibi commissi curam gerens, causasque gregum circumspiciens et excubias ptebis providens, oves a nefandis luporum morsibus eripuit.

29. Cumque Caroli ducis gloriosi temporale finitum esset regnum, et filiorum ejus Carolomanni et Pippini roboratum esset imperium, tunc quippe, Domino Deo opitulante ac suggerente sancto Bonifacio archiepiscopo, religionis Christianæ confirmatum est testamentum, et orthodoxorum Patrum synodalia sunt in Francis correcta instituta, cunctaque canonum auctoritate emendata et expiata; et tam laicorum injusta concubinarum copula partim exhortante

^a Id sonat Græcum ἐπισκοπῶν vocabulum, ut notum est.

^b Alii scribunt Gaibaldum, cujus sedes olim Reginum dicta, nunc Radesbona seu Ratisbona appellatur. Joannes episc. Saltzburgensis inter sanctos Benedictinos colitur, de quo vide elogium sancti Rudberti episc., ad ann. 717.

^c *Al.*, Aldobertus. Confer Othlonum.

^d Concilium Suessionense intelligit, Childerici regis anno 11, Christi 744, celebratum, in quo *fides Nicæna et judicia canonica aliarum synodorum confirmata*, can. 1. Adalbertus cum hæresi sua damnatus, can. 2. Clementis crucicuke igni addicta, can. 7. Abel Ecclesiæ Rhemensi, Ardobertus Senonicæ præfectus, can. 3. Zachariæ pontificis obtentæ litteræ in totius negotii confirmationem, apud Othlonum, lib. II, cap. 40, huic loco recte quadrant. Innuit præterea Willibaldus, Bonifacium tum Moguntinæ civitatis archiepiscopum fuisse, quod tamen ex alia Zachariæ epistola apud Othlonum, lib. III, cap. 7, relato, aliter se habere manifeste colligitur. Verum si Willibaldus hoc loco signat concilium Suessionense, scrupulus occurrit cur Carolomanni jussum convocatum dicitur, siquidem in vulgatis istius concilii Actis, solius Pip-

A sancto viro separata est, quam etiam clericorum nefanda cum uxoribus conjunctio sejuncta ac segregata; tantusque in supradictis ducibus divinæ charitatis per doctrinam sancti Bonifacii fervor exarsit, ut plebem quidem a perversa inolitæ consuetudinis censura multum liberarent, quæ, proprio implicata arbitrio, et hæreticorum decepta suggestionem, jura æternæ hæreditatis amiserat. Adeo enim spiritualis in populo doctrinæ lucem hæreticorum suffocaverat secta, ut tenebrosa hæreticæ deceptionis caligo maguam plebis obtexerit partem: ex quibus quidem Elberchtus^c et Clemens a via veritatis populum, profana pecuniarum cupiditate seducti, jugi averterunt studio. Sed a sancto Bonifacio archiepiscopo, consentientibus Carolomanno et Pippino gloriosis ducibus, ab Ecclesiæ unitate expulsi, juxta Apostolum (1 Cor. III) traditi sunt Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in die Domini.

CAPUT X. — *Qualiter synodalia jura in Francia sæpius celebrans, in Frisiam prædicaturus perrexit.*

30. Convenientibus in unum episcopis et presbyteris, diaconibus atque clericis, omnique gradu ecclesiastico, quos inclytæ recordationis Carolomannus dux sub regni sui imperio accersere fecit, quintum synodale factum est concilium^d, in quo Bonifacius archiepiscopus Moguntinæ civitatis, ipso Carolomanno consentiente ac donante, pontificatu præsidens, Romanæ Ecclesiæ sedisque apostolicæ legatus, quatuor primitus principatum synodorum numerosa canonum constituta, primum missas a sancto et a venerabili sedis apostolicæ pontifice Gregorio Juniore^e, a Primo Secundo, et Gregorio a Secundo Juniore cum Primo Tertio, viro honorabili, ob salutarem doctrinæ celestis augmentum admonuit conservari. Et quemadmodum in Nicæa, Constantino Augusto orbis monarchiam gubernante, Arianae eversa est perfida blasphemæ; et centum quinquaginta Patrum, Theodosio seniore Constantinopoli imperante, congregatio quemdam Macedonium Spiritum sanctum Deum esse refutantem condemnavit, atque ducento-

pini sit mentio? Cæterum ut quintum dicatur, quatuor illa sub Carolomanno habita præcessisse debuerunt, tametsi nulla supersit memoria nisi duorum, Germanici puta et Liptinensis. Quanquam Willibaldus, qui et ipse synodo Germanicæ et Liptinensi interfuit, fidem si quis alius meretur. Et quidem duplex synodus Germanica distinguenda videtur. Una Gregorio III pontifice, in qua Bajoariorum episcopos quatuor ordinavit Bonifacius: de cujus synodi indictione ad Danubium exstant Gregorii litteræ ad Bonifacium apud Othlonum, lib. I, cap. 30. Altera Zachariæ pontificatu anno 742, in qua capitula septem cœdita sunt, anno insequenti confirmata in Liptinensi, Othl ni lib. I, cap. 34.

^e Sic legendum, non ut apud Serarium, ubi unius Gregorii mentio hoc modo: *Gregorio Juniore cum Primo Tertio, viro honorabili*. Nam Bonifacius primo quidem a Gregorio II Juniore dicto, deinde ab ejus successore Gregorio III, dignitatem legati in Germania obtinuerat. Porro Junioria cognomen tum Gregorio Secundo, non Tertio ab antiquis attributum probavimus ad annum 751. Lege Walatridum, in libro de Rebus eccles., cap. 8.

rum episcoporum unitas sub juniore Theodosio apud Ephesinam urbem adventata, Nestorium geminas in Christo personas profitentem, a catholica justo anathemate segregavit Ecclesia; necnon et Chalcedonensis synodi sexcentorum triginta sacerdotum conventio Eutychem Constantinopolitanæ urbis abbatem, et Dioscorum defensorem ejus, catholicæ fidei rebelantes, juxta præfinitam Patrum sententiam anathematizavit^a: ita equidem apud Franciam, omni funditus eradicata hæreticorum perfidia et extirpata Iniquorum conjuratione, legis divinæ augebantur incrementa, et synodales generalium conciliorum canones recipiebantur: synodalisque spiritualis concilii episcoporum congregatio juxta præfinitam authenticæ constitutionis definitionem pariter conveniebat: quæ ob quotidianas bellorum suspiciones, et infestam circumvallantium barbararum gentium seditionem, qua extraneos alieni Franciam populorum prædons atrociter demoliri conabantur, vel minime facta est, vel etiam tantæ erat oblivioni tradita, ut omni penitus oblitterata præsentium sæculorum memoria jam nulla esset ratione cognita, quia mundus in se quotidie naturaliter seu detrimentam diminutionis saltem etiam recuperatus patitur; nec renovatus quidem per omnia suo evanescit dispendio, et ad prædestinatum anhelando finem festinat. Quapropter si qua in hac mortali hujus peregrinationis vita ad communem in hoc mundo infirmantium perfectam a spiritualibus medicinaliter sunt comperita auctoribus, etiam si quandoque humanis inserta fuerint mentibus, magnæ sunt munitiois fortitudine a Catholicis conservanda et præfixa mentis immobilitate tenenda, ne vel oblivio humana obrepit, vel etiam mundanæ oblectationis illecebrosa delectatio instigante diabolo præpediat. Quam ob causam hic sanctus Domini antistes, hac solertissimæ sollicitudinis cura inspiratus, plebem a pestifera tortuosi serpentis persuasionem eripere curavit, et Carolomanum ducem ad congregandum supradictum synodorum conventum sapissime incitavit, ut tam presentibus quam posteris spiritualis scientiæ sapientia pateceret, et aversa animarum circumventionem cognitio Christianitatis innotesceret.

31. Cumque quoddam canonicæ rectitudinis speculum omnibus ad exemplum gradibus bene vivendi opponeret, et evidens cunctis veritatis vestigium oriretur; jam sibi suæque infirmitati longævo ætatis senio decrepitis, salubre exhibuit consilium, et, juxta ecclesiasticæ dispositionis normulam, pastorale populis prævidit magisterium, ut, sive vivente illo, sive etiam moriente, medicinali plebs pastorum officio minime careret, et duos bonæ industriæ viros ad ordinem episcopatus promovit, Willibaldum et Burchardum, eisque in intimis orientalium Francorum partibus et Bajoriorum terminis Ecclesias sibi

commissas impertiendo, distribuit. Et Willibaldo suæ gubernationis parochiam commendavit in loco cui vocabulum est Eichstat^b: Burchardo vero in loco qui vocatur Wirtzaburg, dignitatis officium delegavit, et Ecclesias in confinijs Francorum atque Saxonum atque Sclavorum suo officio deputavit; et usque ad gloriosum exitus sui diem incessanter arctam regni cælestis viam plebibus patefecit.

32. Cum vero Pippinus, Domino donante, regale Francorum, felix supradicti germani successor, regnum suscipere, et jam aliquantulum sedata populorum perturbatione in regem sublevatus esset, cepit anxius vota Domino devota persolvere et synodalia confestim recuperare instituta, ac canonica a germano suo juxta exhortationem sancti Bonifacii archiepiscopi fideliter inchoata, instaurare ministeria [Ad. mysteria]; eumque habitu simul et honore præferre, et suis in Domino parere præceptis. Sed quod sanctus vir, infirmitate corporis prægravatus, synodalia conciliorum conventicula per omnia adire non poterat, jam consulto atque consilio gloriosi regis idoneum proponere ministrum supradicto gregi designavit, et Lullum (Acta, infra) suum ingeniosæ indolis discipulum, ad erudiendam tantæ plebis numerositatem constituit, et in episcopatus gradum provexit atque ordinavit, eumque hæreditati quam in Christo instanti acquisierat labore, implicavit, qui et fidelis in Domino comes peregrinationis ejus erat, et testis utrobique passionis et consolationis.

CAPUT XI. — De passione sancti Bonifacii,

33. Cum autem servum suum sanctum Bonifacium Dominus de hujus mundi vellet tentatione eripere, et temporalis vitæ tribulationibus sublevare: tunc etiam Domino dispensante definitum est ut ad Frisiam, olim corpore non quidem mente, omissam, servis Dei secum migrantibus perveniret, et ubi primitus prædicationis studium ingrediens præmiorum inchoaverat incrementa, etiam a sæculo rediens sumptus reciperet remunerationis. Sed miro quodammodo vaticinii præsigio sequentem obitus sui diem prædicto episcopo Lullo prænuntiavit, et quali mundum sine demum relinqueret insinuavit, eique per ordinem de ecclesiarum structura et populi doctrina proposuit, dicens: « Ego enim propositum pergendi iter complere cupio; ego me a desiderato proficiscendi itinere revocare non potero. Jam enim instat resolutionis meæ dies, et tempus obitus mei appropinquat, jam enim, deposito corporis ergastulo, æternæ retributionis revertar ad bravium. Sed tu, fili mi charissime, structuram in Thuringia a me coeptam ecclesiarum ad perfectionis terminum deduc; tu populum ab erroris juvio instantissime revoca, tuque ædificationem basilicæ jam inchoatæ ad Fuldam comple, ibidemque meum multis annorum curricularis corpus inveteratum perduc. » Hisque

^a Mirum est nullam factam esse mentionem sexti concilii adversus Monothelitas.

^b Bonifacius et Zacharias papa, in litteris suis, ab Othlono, lib. II, capp. 1 et 2 adductis, non me-

minerunt urbis Eichstat, cujus locum scribunt Erpesfurt. Lege adnotata in lib. II, cap. 1, et Vitam sancti Willibaldi inferius.

completis sermonibus, adhuc ampliora hujusmodi addidit verba, et ita inquit ait: « Fili, tuo cuncta prudentissime provide consilio, quæ in hoc nostro sint usui itinere copulanda; sed et linteum, quod meum decrepitem corpus involvatur, in theca librorum meorum reponere. »

34. Cum autem præfatus tantæ quoque religiositatis antistes suspitiam non ferens statim se in lacrymas dedisset, jam sanctus Bonifacius, finito colloquio, ad alia rediit, et diebus non multis interpositis ab accepto se minime retraxit itinere; sed, sumptis secum conviatoribus, navem ascendit, ac per Rheni fluminis alveum penetrans, nocturna portu navigio exquisivit loca, donec, aquosa Frisonum arva ingrediens, trans stagnum quod lingua eorum dicitur Elmere (*Vid. infra, num. 58*) sospes pervenit, infecundaque divino germine littora inspicendo circuit. Cumque periculosum fluminum, marisque, et ingentium aquarum, evasisset discrimen, in periculum jam sine periculo incidit, gentemque paganam Frisonum visitavit^a, quæ, interjacentibus aquis, in multorum agrorum dividitur pagos, ita ut, diversis appellati nominibus, unius tamen gentis proprietatem præterdant. Sed quia longum est ut per ordinem replicentur, eos tantum de nomine deudare studemus qui ad narrationis nostræ seriem veraciter proferuntur, ut et locus et lingua relatam a nobis beati viri sanctimoniam æqualiter prodant, et quali hunc mundum sine desereret aperiat.

35. Per omnem igitur Frisiam pergens, verbum Domini, paganico ritu repulso et erroneo gentilitatis more destructo, instanter prædicabat, ecclesiasque, nomine confracto delubrorum, ingenti studio fabricavit; et multa jam millia hominum virorum ac mulierum, sed et parvulorum, cum commilitone suo episcopo Coebano^b baptizavit, quem ad subveniendam suæ senilis ætatis debilitati, Frisonibus, injuncto episcopo, in urbe quæ vocatur Trecht [*Al., Trehet, Trehit, modo Utrecht*] subrogavit, cum presbyteris ac diaconibus, quorum hæc nomina sunt: Wintung et Walteri simul et Ethelheri sacerdotali officio præditis: Hanunt, Scirbald, et Dosa Levitarum obsequio deputatis; Waccar et Gondwaccar [*Al., Gundecar*], Illesehere et Bathowlf monasteriali monachorum ordine sublevatis. Qui etiam in tantum vitæ æternæ semen cum sancto Bonifacio late per populum divulgantes, Domino Deo patrocinante, diffamaverunt, ut quibus, juxta

^a Id semel et iterum a Bonifacio factum duobus supremis vitæ suæ annis, tradit Eigel abbas in Actis sancti Sturmii, num. 15, ad ann. 779.

^b Aliis Eobano, de quo in observat. præviis diximus, num. 9. De aliis in appendice post Othlonum, infra. Canisius legit *Chorepiscopo Doban*.

^c Burdo seu Bordne (*Burde*) amnis olim Westraethios ab Ostrachii, id est, Occidentales Frisios ab Orientalibus dirimens, quos nunc Amasius fluvius disternat, uti in observatione 7 prævia ad Vitam sancti Willibrordi adnotavimus. Willibaldo hæc in parte consentit Fredogarii continuator, cap. 19, ubi

A apostolicæ institutionis normam cor e at unum et anima una, eademque esset et palma martyrii et remuneratio triumphii.

56. Postquam igitur fidei, ut prædiximus, per Frisiam illuxerat splendor, et felix sanctæ hujus vitæ appropinquaret finis, jam quidem secus ripam fluminis quod dicitur Bordne^c, quod est in confinibus eorum qui rustica dicuntur lingua Ostar et Westber [*Anonymo Astroche et Westroche*], suorum tantum stipatus clientum numero, erexit tentoria. Sed quia festum Confirmationis neophytorum diem et nuper baptizatorum ab episcopo manus impositionis et confirmationis populo prædixerat, jam longe lateque disperso ad propriam unusquisque reversus est domum, ut secundum definitam sententiam sancti episcopi universi prædestinato confirmationis eorum die præsentarentur. Cum autem prædictus dies illuxisset, et aurora lucis orto jam sole prorumperet, tunc etiam versa vice pro amicis inimici, et novi denique liciores pro novitiis fidei cultoribus advenerant, hostiumque ingens in castra vibrantibus armis hastata atque scutata irruerat multitudo. Tunc repente ex adverso pueri e castris prosilientes utrobique se armis impetunt, et sanctos contra insensatum, postmodum Martyres, furentis populi exercitum defendere gestiunt. Sed vir Dei statim audito tumultuantis turbæ impetu, accersito ad se clericorum choro, sumptis sanctorum reliquiis quas secum indesinenter habere consueverat, ex tentorio procedit; et confestim increpando, pueris pugnae interdixit certamen, dicens: « Cessate, pueri, a conflictu, pugnaque deponite bellum, quoniam Scripturæ testimonio veraciter erudimur ne malum pro malo, sed etiam bona pro malis, reddamus. Jam enim diu optatus est dies, et spontaneum resolutionis nostræ tempus imminet. Confortamini igitur in Domino, et permissionis suæ gratiam gratanter sufferte, sperate in eum, et liberabit animas vestras. » Sed et astantem presbyteros quam etiam diaconos inferiorisque ordinis viros, Dei subditos servitio, patris admonens voce, ait: « Viri fratres, forti estote animo, et ne terreamini ab his qui occidunt corpus, quorum animam manentem sine fine necare non possunt; sed gaudete in Domino et spei vestræ anchoram in eum desigite, qui exemplo perpetuo reddet vobis remunerationis mercedem, et celestis aule sedem cum supernis angelorum civibus condonabit. Nolite vos vanæ hujus mundi delectationi subicere, nolite caducis gentilium adulationibus delectari, sed

Wesrachim et Oosrachim (sic enim legendum) insulas Frisonum penetrasse dicitur Carolus dux Francorum, et super fluvio Burdone castra posuisse. Locus in quo sanctus Bonifacius martyrium passus est, vocatur in episcopa pseudo-Ludgeri ad Bixfridum vicus *Doken* seu *Dockum*, ab anonymo *Dockings*, hæc urbs diocesis Leowardensis, olim *pago Oastroche*, id est Frisiis Orientalibus attribuitur. De Ecclesia eo in loco in sancti Pauli et sancti Bonifacii honorem exstructa, lege appendicem nostram post Othloni librum »

subitaneum hic constanter subite mortis articulum, A ut regnare cum Christo possitis in ævum. »

37. Cumque tali doctrinæ hortamento discipulos ad coronam martyrii affabiliter incitaret, confestim super eos furens paganorum tumultus cum gladiis cunctaque militiæ armatura irruit, et felici sanctorum cæde corpora cruentavit; statimque mortali justorum multata carne, tripudians gentilium turba victricem suæ damnationis prædam arripuit, castraque depopulans manubias diripiendo impertivit. Sed et thecas, quibus multa inerant librorum volumina, et reliquiarum capsas, abstulit, magnam se ibi tam auri argentique copiam credens, ad naves quibus quotidianus inerat clericorum ac puerorum victus, et aliquid adhuc residuum ejusdem stipendii vinum, obseratis, ut erant, vasculorum claustris, B asportavit; ac repente, adamati comperto liquoris haustu, cœpit gulosam ventris satiari ingluviem et vino madidum inebriare stomachum; tandemque de acceptis prædæ spoliis into consilio, mirabili omnipotentis Dei dispositione, tractare, et qualiter non visum quidem aurum vel argentum inter se invicem dispertiretur consulere. Cumque prolixius de tanta pecuniarum æstimatione sermocinarentur, jam jamque jurgiorum disceptatio exorta est, et tanta discordia demum inimicitia incoacta, ut furore etiam vesania insanens turba in duas divisa est factiones, et ad extremum arma quibus sanctos antea martyres jugularunt in seipsos crudeliter pugnando verterunt. Tunc itaque maxima insanentis turbæ parte prostrata, jam qui supervixerant ad lucrum animarum C vitæque damno acquisitum, jacentibus adversariis qui super sibi desiderato cupiditatis thesauro obstabant, gaudentes cucurrerunt: et contractis librorum repositoriis, pro auro volumina, pro argento divinæ scientiæ chartas, repererunt. Sicque pretioso auri argentique pretio privati, Codices quos invenerunt, alios per campi planitiem disperserunt, alios paludum arundinetis inferentes, alios etiam in diversis quibuscunque locis abscondentes projecerunt. Sed tam Omnipotentis gratia quam etiam precibus sancti Bonifacii summi pontificis atque martyris illæsi et intemerati, magno postea dilapso temporis spatio, inventi sunt, et ad domum ^a in qua usque hodie animarum prosunt salutem a singulis quibusque inventoribus remisit. Carnifices autem super æstimatæ amissione pecuniæ contristati, domum reversi, majus domesticarum rerum post trium inducias dierum

^a Nempe ad monasterium Fuldense, in quo inter sacra scripturæ etiam nunc asservantur sancti Bonifacii libri tres: primus canones Novi Testamenti; secundus, martyris cruore rubricatus, epistolam sancti Leonis ad Theodorum episc. sermonem beati Ambrosii de Spiritu sancto ejusdemque libellum de Bono mortis, libellum sancti Fausti confessoris, epistolam Agnelli ad Arminium de ratione fidei, notitiam regionum et civitatum in quibus apostolorum corpora requiescunt, aliaque id genus; tertius Evangelium ipsius sancti Bonifacii manu (ut aiunt) exaratum, complectuntur.

^b Joannes de Beka rein factam tribuit Widekindo ultioris Frisiæ principi, qui, Lavicam pertrausicus,

damnum, sed et vitæ dispendium mortis, recepto talione, perceperunt, quia omnipotens mundi conditor ac reformator ulcisci se voluit de inimicis, et fusum per se sanctorum sanguinem consuetæ misericordiæ zelo puniri, ac diu protelatam idolorum cultoribus iram, novo recentis malitiæ furore permotus, publice ostendere.

CAPUT XII. — *De sacri corporis in Fuldense monasterium translatione.*

38. Cumque improvisa sanctorum martyrum temporalis interemptio exin per pagos ac vicos omnemque provinciam volitaret, repente Christiani, corporali comperta martyrum morte, maximam congregantes expeditionem exercitus confinium terminos prompti postmodum futuræ ultionis bellatores exoptunt; et, revoluta supradicta dierum supputatione, infidelium sospites, sed indevoti hospites, aggrediuntur terram, ac paganos eis e diverso obviantes ingenti strage prostraverunt ^b. Sed quia pagani primo populi Christiani impetui obsistere non valebant, in fugam versi magna etiam clade corruerunt, et terga vertentes, vitam simul cum intestina eorum suppellectili et hæredibus perdiderunt. Sicque Christiani, superstitiosorum tam uxoribus quam etiam filiis, necnon servis et ancillis, deprædati, ad propria redierunt. Fitque modo mirabili ut superstitibus gentilium accolæ, præsentibus contracti malis, æterna potius tormenta fidei fulgore illuminati devitarent; et præfati antistitis doctrinæ documentum, quod eo vivente renuerunt, et eo jam moriente [Al., mortuo], divinæ increpationis moderamine perterriti, susceperunt. Corpus vero beati pontificis prosperis velis ventorumque flatibus trans fretum quod dicitur Elmere ^c, et aliorum martyrum, post dies non multos perductum est ad supradictam urbem quæ dicitur Trecht; ibique conditum ac sepultum, donec a Moguntia religiosi et fideles in Domino fratres a Lullo episcopo, successore quidem hujus sancti pontificis et martyris Christi, directi navigio ad perducendum beati viri cadaver ad monasterium, quod eo vivente construxerat, et secus ripam fluminis quod dicitur Fulda situm est, advenerunt. Quorum unus, qui et auctor itineris comitatusque aliorum exstiterat, singularem sanctimoniam ac privatam castimoniam continentiamque gerebat vitam, nomine Hadda, cui privatim præfatus præsul legationis hujus nuntium sanctique corporis advectionem cum fratribus secum proficiscentibus imposuit, ut major sanctæ reveren-

comitatus de Oestergou et Westergou in vastam solitudinem redegerit, indigenis internectione deletis. Verum, ut notat Arnoldus Buchelius, nullus eo tempore apud Frisones Widekindus princeps celebratur, nisi ad Widekindum Saxonum principem respicias, qui post diutinum cum Carolo Magno bellum serius in Christum credidit. Pippini regi præfecto melius id tribuit Emmius, de Rer. Frisic., lib. IV. An Abbo Pippini præfectus, de quo infra, num. 40, hujus rei auctor?

^c *Fleri alveum* vocat Joannes de Beka, hoc est sinum maris Germanici inter Batavos et Frisios Indios, in quem Rheni alveus orientalis cum Isala apud Campenam urbem influit, quem lacum accolæ mare Australe appellant.

tiae viro devotionis impenderetur honor, et plurimum amplius testificatio in his quæ auditur vel visu perciperent prævaleret. Cumque honorabiles tam sanctæ consocietatis fratres ad prædictam urbem pervenirent, tunc quippe aliquantula obviam eis populi erat congregata collectio. Ejus denique urbis præfecti, eis audientibus, quemadmodum a glorioso rege Pippino evixit edictum, intonuit interdictum; et ne inde prædicti pontificis corpus amoveretur indictum est. Sed quia omnipotentis magis quam hominum convalescit fortitudo, mirabile statim ac memorabile cunctis astantibus angelica magis quam humana peractum cognitione auditum est miraculum, ecclesięque cloacum ^a in signum admonitionis sancti corporis, humana non contingente manu, commotum est, ita ut omnes, repentino timoris pavore perenssi, maximo timore obstupissent, et justis hujus reddendum esse corpus proclamarent. Sicque statim redditum est, et a prædictis sanctæ recordationis fratribus cum psalmis hymnisque honorifice ablatum, ac, sine remigantium labore, tricesima obitus sui die perductum est ad civitatem supradictam Moguntiam; miraque Dei omnipotentis providentia factum est ut uno eodemque die sine statuto prædestinationis die, quasi ad statutum prædestinationis diem, tam legati sanctum deferentes corpus, quam etiam de longinquis longe lateque regionibus multi virorum ac mulierum fidelium ad sancti viri mortis obsequia convenerint. Sed et supradictus dominus antistes tam venerandæ dignitatis successor, qui regali, illo tempore, præsens erat palatio, hujus omnino ignarus causæ, adventus sancti corporis inscius, ad civitatem quam prædiximus, veluti sub uno eodemque horæ momento pervenit; tantaque omnibus aliunde advententibus, vel etiam ejusdem urbis civibus et doloris incubærat, mœstitia, et gaudii exsuperabat lætitia, ut etiam tanti perfecta pontificis temporanea morte corporis, et amissum carnaliter dolerent, et futurum sibi suisque in posterum perpetualliter patronum crederent.

59. Quapropter geminis his causis existentibus, compuncti cordibus, cum presbyteris et diaconibus, omnique gradu ecclesiastico, ad eum quem vivens prædestinaverat locum ^b perduxerunt, et novo in ecclesia confecto sarcophago, ex more sepelientes, posuerunt; omnibusque rite peractis redierunt, et fidei robore confortati, ad propria pervenerunt. Sed in loco ubi sanctum deposuerunt corpus, divina deinceps beneficia redundabant, et sancti viri precibus hi qui ad eundem diversis infirmitatibus oppressi perveniunt locum, salubre tam corporum quam etiam mentium remedium consequuntur, ita ut alii jam

^a Hæc historia aliter omnino refertur ab Rigile in Actis sancti Sturmii, num. 15, ubi nulla clocci seu campanæ mentio. Quippe sancti Bonifacii corpus, dum illud ad majorem basilicam deferre vellent Trajectenses, immolam loco hæsisse dicitur, ipsoque miraculo deterritis Trajectensibus, Fuldam translatum fuisse.

^b Antequam sacrum corpus Fuldam deferretur, Moguntianenses oppidani illud sibi vindicare tentarant, testante Othlono, ex Vita sancti Sturmii.

A toto corpore præmortui, penæque per omnes, ultimum tamen interim exhalantes a pristinae redditus sunt sanitati; alii vero in cæcitate pressis suum recipiunt visum; alii diaboli laqueis astricti, etiam mente sunt insanientes, animi postmodum detinent integri et pristina dediti salute, laudantes gloriam Deum, qui suum dignatus est servum tantere decoratum ditare, honorare, et præsen futuris sæculorum temporibus, patefactione miraculorum ostensa, quadragesimo peregrij ejus anno revoluto, glorificare; qui et Incar Domini septingentesimus et quinquagesimus annus (*De anno infra*), cum indictione octava putatur. Sedit autem in episcopatu annos ^B menses vi, et dies vi, et sic, ordine supradicti Nonarum Junii, martyrii triumpho reman migravit ad Dominum, cui est honor et gloria sæcula sæculorum. Amen.

[Ex Cod. Ingolstadtensi desumpta sunt a Caeli sequuntur.]

40. Enumeratis igitur beati viri gestis, quæ infantia et pueritia vel adolescentia et juven etiam in senectute floruerat, ad ea quæ post sam hujus mundi metam et felicem vitæ istius sum mirabiliter, ad annuendam mortalibus be vitæ sanctitatem, Domino cooperante, peræ rodeamus, et memorabile quoddam miraculum lisque imitabile ad memoriam reducamus, quæ C glorioso rege Pippino, sicut ipsis sibi refer qui huic præsentibus erant miraculo compertu et ad nos usque per venerabilem virum Lull pum delatum est, atque ita ipso nuntiante latu quod in loco ubi quondam pretiosus sancti m effusus est sanguis, cum consilio plebis atque tis partis populi Frisonum, structuram cujusd muli, propter immensas ledonis ^c ac malinæ Ir nes, quæ, diverso inter se ordine maris æstu (que recursu, sed et aquarum diminutione infi que, commoventur, ab imo in excelsum usque struerent: super quem denique Ecclesiam. postea gestum est, extruere cogitabant, ac sei Dei habitationem in loco eodem collocare. Si præfatum colliculi opus jam ex integro ædifi et omne quippe ædificium ipsius structuræ c rent, etiam ad se reverti [*F.*, reversi], quod habitatores loci ipsius de insulæ [*At.*, insula nuria lymphæ, quæ per omnem Frisiam ma: tam hominibus quam etiam animantibus difficu gignit, inter se invicem disputarent; tum d unus, Domino miserante, qui officium præf

De sancti Bonifacii tumulo agemus in appe
^c *Ledon major æstus; malina, minor æstus*: inquit Simeon Danc'mensis, seu potius Turgot libro de Gest. regum Angl., ad ann. 795, in 1 Hist. Britann. In Vita sancti Condeii, cap. 6, t 11, legitur *marina malinæ et ledonis*. Machlinian gii urbem sic dictam *ob malinam et ledonem*. Theodericus In Vita sancti Rumoldi apud St Lege Glabrum, in lib. III, cap. 3.

secundum indictum gloriosi regis Pippini super pagum locumque illum gerebat, et princeps operis ipsius erat, nomine Abba [F., Abbo], sumptis secum collegis, equum ascendit, ac, circumagrato calce, tumuloque inspecto, repente cujusdam caballus pueri, ex improvise tantum pedibus terræ impressis, ruinæ penitus casura tentabatur, anterioribusque humo infixis cruribus volutabatur, donec ii qui agiliores solertioresque exstiterant, descensu suis præpropere eaballis, equum terræ inhærentem extraherent. Sed stupendum statim ac spectaculo dignum iis qui aderant ostensum est miraculum, et limpidissimus extra consuetudinem illius terræ fons ^a miræ suavitalis gustu indulcatus prorumpbat, et per incognitos pe-

^a Istius fontis meminit Joannes Gerbrandus, in Chronici Belgici lib. III, cap. 16.

^b Non Rabanus Maurus monachus et abbas Fuldensis, postea archiepiscopus Moguntinus, qui Lullo desinente necdum natus erat; sed alius quidam cognominis, et forte in is ipse quem Lullus Moguntiacen-

ne trans meatus profuebat, ut rivus jam maximus esse videretur. Quo obstupefacti miraculo, exsultantes atque alacres domum reversi, ea quæ viderunt plebibus divulgaverunt.

CONCLUSIO AUCTORIS,

Quam Georgius Wicelius in Hagiologio edidit ex ms. Cod. Fuldensi.

Ego Willihaldus episcopus, etc. Vitam et passionem Bonifacii conscripsi primum in ceratis tabulis ad probationem Lulli et Megengaudi, post eorum examen in Pergamenis rescripsi, atque hoc in loco qui dicitur sancti Victoris extra muros Moguntiae, ubi Lullus et Rabanus ^b vacabant orationibus, etc.

His antistes commendat epistola 62 inter Bonifacianas, his verbis: *Similiter pro duobus laicis Megenfrith et Hrabanz missas unusquisque vestrum cantet.* Porro ædis sancti Victoris muri semirutu hactenus supersunt, intra quos Weossenawensis parochia, teste Serario in Hist. Mogunt., lib. I, cap. 31.

ALIA VITA S. BONIFACII

Auctore ORILONO, monacho Benedictino, qui post medium sæculum XI vixit.

PRÆFATIO

AD MONACHOS FULDENSES.

1. Petitionibus vestris, fratres Fuldenses, prout scientiæ meæ permisit parvitas, parere studui. Petitis enim ut sancti Patris nostri Bonifacii Vitam præcipuo quidem elegantique, utpote sancti Willihaldi, stylo antiquitus editam, sed in locis quibusdam ita infirmo intellectui obscuram, ut difficile pateat quo ratio tendat, hanc ego sententia apertiori reserarem. Quam nimirum petitionem in primis, miratus cur, tot Patribus peritis tam inter vos quam circumquaque commemorantibus hucusque relictis, mihi imperito et liberalis scientiæ admodum ignaro tam arduum opus injungere vel excogitaveritis, pro nihilo duxi. Deinde cum quidam ex vobis mihi referret, jam antea pro eodem opere laboratum fuisse apud sanctum Leonem ^a papam, ita ut nonnullos libros vultu plenius ad hoc instrueretur abbas Egbertus, scriptoremque ei simul Romam transmisisset, ipsosque libros eo defuncto et opere petito minime expleto ibi remansisse, tunc misertus talium apposui aliquando animam, volens scilicet implere petita, si alla astipularetur scientia. Cumque diu velle mihi adjaceret, perficere autem in me non invenirem, dicebant vobis, quod vellem, quodque nequirem. Sed vos, ut scitis, eadem crebro repetistis, dicentes, si mihi tantummodo solida inesset voluntas, a Domino cætera præstari. Exhortatione ejusmodi sæpe incitatus, tandem tentavi vestros implere precatus, confidens in eo quam maxime qui dixit: *Aperi os tuum, et ego adimplebo illud (Psal. LXXX)*; quique

^a Intellige Leonem papam IX, a quo Egbertus, qui et Eppo, ab anno 1058 ad 1058 abbas Fuldensis,

B sicut in paucis sæpe victoriam præstans, sic etiam in imperitis peritiam tribuens, gratiæ suæ potentiam ostendit. Hæc autem ideo præmisi, ne quis, me forsitan tantum opus ultro arripuisse per arrogantiam arbitratus, diceret magnæ præsumptionis esse causam, illa quæ a quolibet sancto viro utcumque fuerunt prolata ab ullo deinceps quasi emendatore in aliud transferri. Quasi non ipsa sanctorum prophetarum sanctissimaque Evangelii dicta multis obscuritatibus involuta, a nonnullis scriptoribus in aliam linguam, vel in apertiore sententiam fuerint translata.

2. His itaque prælibatis contra detractores universos, quibus nihil est dulcius quam alios lacerare, aliis laqueos ponere in via qua ipsi nolunt incedere, jam deinde lectori pandere cupio quia id mihi maxime fuit studii in opere isto, ut sententiam eandem verbis apertioribus proferrem, exceptis his quæ ob sui difficultatem et obscuritatem investigare penitus nequivi. In tantum autem faciliora sequebar, ut, sicuti probari potest, alicubi eadem verba ponerem. Quid enim nobis infirmis, qui spectaculum facti sumus mundo, nodosa et perplexa oratio? Habeant amatores scientiæ sæcularis Tullium, nos imperiti et ignobiles, despecti et contemptibiles, sequamur Christum, qui non philosophos, sed pisces elegit discipulos.

3. Inter hæc illud notum facio dilectioni vestræ, quia cum in ipso libro quem me explanare petistis inspicerem plurima tam miraculorum quam epistolarum insignia non haberi, quæ in aliis libris inveni, molitus sum ex ipsis colligere, et in locis quæ opportuna videbantur inserere. Fortassis enim ille venerandus vir qui Vitam sancti Bonifacii in primis

vetera monumenta quibus patroni sui acta illustraret postulavit. Hinc Othlozi ætatem colligere licet.